

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ В ОКРЕМОМУ ПРОВАДЖЕННІ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

EVIDENCE AND PROOF IN CASES OF ISSUANCE OF A RESTRAINING ORDER IN A SEPARATE PROCEEDING: ANALYSIS OF CASE LAW

Княшко О.О., аспірант кафедри цивільного процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»

Статтю присвячено дослідженню та оцінці доказів, на підставі котрих суд приймає рішення про видачу обмежувального припису в порядку окремого провадження. Важливість цього питання полягає в ефективному захисті постраждалої від домашнього насильства особи своїх прав та інтересів шляхом покладення тимчасових обмежень на особу, яка вчинила домашнє насильство. Водночас на практиці виникають певні проблемні питання: як саме потерпіла особа повинна довести наявність психологічного, економічного, сексуального або фізичного насильства; на підставі яких доказів суд може дійти висновку про підвищену ймовірність продовження або повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, зокрема смерті постраждалої особи; чи є відомості, внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань про наявність кримінального правопорушення щодо особи, яка підозрюється у вчиненні домашнього насильства, достатнім доказом для визнання такої особи кривдником; які саме докази на підтвердження вчинення домашнього насильства слід відносити до беззаперечних у розумінні Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» тощо.

Аналізуючи судову практику, можна дійти висновку, що в більшості судових рішень у цій категорії справ суд відмовляє заявнику у видачі обмежувального припису з огляду на відсутність причинно-наслідкового зв'язку між наслідками, на які вказує потерпіла особа, та діями самого кривдника. Крім того, суд може дійти висновку, що подані заявником докази підтверджують інші обставини, аніж ті, які підтверджують факт скоєння акту домашнього насильства, а саме наявність правового спору між особами. У такому випадку суд відмовляє заявнику у видачі обмежувального припису та наголошує, що їхній спір повинен вирішуватися у порядку позовного провадження. Отже, з урахуванням усього вищесказаного вбачається, що питання доказування постраждалою особою факту скоєння щодо неї акту домашнього насильства є досить проблематичною та актуальною темою.

Ключові слова: обмежувальний припис, кривдник, постраждала особа, домашнє насильство, докази, окреме провадження, судова практика.

The article is devoted to the study and evaluation of evidence on the basis of which the court decides to issue a restrictive order in a separate proceeding. The importance of this issue is to effectively protect the victim of domestic violence from their rights and interests by imposing temporary restrictions on the perpetrator of domestic violence. At the same time, in practice, the following problematic issues arise: how exactly should the victim prove the existence of psychological, economic, sexual or physical violence; on the basis of which evidence the court may conclude that there is an increased likelihood of continuation or recurrence of domestic violence, the occurrence of severe or particularly severe consequences of its commission, including the death of the victim; whether the information entered in the Unified Register of Pre-trial Investigations on the existence of a criminal offense against a person suspected of committing domestic violence is sufficient evidence to recognize such a person as an offender; what evidence to prove the commission of domestic violence should be considered indisputable in the sense of the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Domestic Violence", etc.

Analyzing the case law, it can be concluded that in most court decisions in this category of cases, the court refuses to issue a restrictive order to the applicant due to the lack of causal link between the consequences indicated by the victim and the offender's actions. In addition, the court may conclude that the evidence submitted by the applicant confirms circumstances other than those confirming the fact of the act of domestic violence, namely the existence of a legal dispute between the persons. In this case, the court refuses to issue a restrictive injunction to the applicant and emphasizes that their dispute must be resolved through legal proceedings. Thus, taking into account all the above, it is seen that the issue of proving by the victim the fact of committing an act of domestic violence against him is a very problematic and relevant topic.

Key words: restrictive order, offender, victim, domestic violence, evidence, separate proceedings, court practice.

Аналізуючи судову практику з розгляду цивільних справ щодо видачі обмежувального припису, вбачається, що заявники у своїх заявах не приділяють достатньої уваги доказам, що подаються, та обставинам, які вони можуть підтвердити.

Так, у справі № 264/6635/18 ОСОБА_1 у своїй заяві просила суд видати обмежувальний припис щодо її чоловіка, який, на її думку, вчинив фізичне, психологічне, а також фінансове насильство відносно неї та їхніх спільних малолітніх дітей. На підтвердження своїх вимог заявник надала до суду довідки щодо наявності в її чоловіка заборгованості зі сплати аліментів на утримання дітей, витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо відкриття за її заявою кримінального провадження відносно свого чоловіка, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань про початок кримінального провадження відносно власного чоловіка за ст. 286 ч. 1 КК України (порушення правил безпеки дорожнього руху). Дослідивши всі надані заявником докази, суд дійшов висновку, що жоден із зазначених вище доказів не підтверджує факт вчинення чоловіком заявниці фізичного, психологічного, а також фінансового насильства відносно неї чи їхніх спільних

малолітніх дітей, а також ризиків настання насильства в майбутньому. Навпаки, суд встановив наявність конфлікту між сторонами, відсутність бажання знайти компроміс та домовитись в інтересах малолітніх дітей, а отже, цей спір повинен вирішуватися в порядку позовного провадження [3].

Аналогічний висновок міститься в рішенні Тернопільського міськрайонного суду від 10.09.2018 року у справі № 607/15990/18. Оцінюючи письмові докази, долучені заявником, висновки про результати розгляду її звернень до правоохоронних органів від 23.07.2015 року, 10.03.2016 року, 02.09.2016 року, висновок про результати розгляду звернення лікаря ОСОБА_6 від 02 березня 2016 року, лист начальника Тернопільського МВ УМВС в Тернопільській області від 28.07.2015 року, листи начальника Тернопільського відділу поліції ГУНП в Тернопільській області від 11.03.2016 року, 02.09.2016 року, 02.03.2018 року, 07.03.2018 року, 02.05.2018 року як підтвердження звернення до працівників поліції з приводу застосування до неї зі сторони ОСОБА_3 психологічного та фізичного насильства, суд дійшов висновку, що самі по собі такі висновки та листи не можуть підтвердити факт

застосування такого насильства. Заявником не долучено матеріалів у підтвердження факту притягнення її чоловіка до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП, а отже, не доведено, що він є кривдником своєї дружини. З урахуванням цих обставин суд не має правових підстав для видачі заявнику обмежувального припису [4].

У рішенні Київського районного суду м. Одеси від 05.04.2018 року у справі № 520/3921/18 судом було відмовлено в задоволенні заяви, хоча заявником було надано витяги з реєстру досудових розслідувань кримінального провадження № 12018161480000393 та № 12018161480000447. Суд не прийняв до уваги ці обставини, оскільки наявність таких відомостей не є доказом вини ОСОБА_1 у вчиненні кримінальних правопорушень, урахуваючи, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Отже, зазначені вище докази не відносяться до предмету спору, й наведені обставини не є підставою для застосування обмежувального припису [5].

Цікавим є рішення Київського районного суду м. Харкова від 28.12.2018 року у справі № 640/23804/18, який відмовив заявнику у видачі обмежувального припису. Так, суд зазначив, що **факт негативного ставлення дітей до батька, небажання зустрічей з ними не є достатньою підставою для видачі обмежувального припису** [6]. У цьому випадку виникає питання: чи є зазначені вище обставини наслідком вчинення психологічного насильства з боку одного з батьків? Якщо так, чи є покази дітей достатнім та належним доказом, на підставі якого суд прийме рішення про видачу обмежувального припису? Вважаємо, що таких доказів недостатньо, оскільки вони повинні доповнюватися щонайменш психологічним висновком експерта або висновком органів опіки та піклування щодо умов життя і виховання дитини.

У своєму рішенні Жовківський районний суд Львівської області від 12 грудня 2018 року в справі № 444/3602/18 також відмовив заявнику щодо видачі обмежувального припису у зв'язку з недоведеністю факту скоєння акту домашнього насильства зазначеними особами. Так, заявник надала до суду інформацію, що тривалий час проживає сумісно із власним сином, який систематично скоює по відношенню до неї фізичне насильство. На підтвердження своїх показів заявник надала до суду:

- інформацію про неодноразове звернення до місцевої поліції, яка неодноразово проводила перевірку за адресою заявника та виносила офіційне попередження її сину про недопустимість вчинення ним насильства в сім'ї;
- висновок експерта, який підтверджує отримання тяжких тілесних ушкоджень;
- висновок експерта про отримання нових тяжких тілесних ушкоджень, що підтверджує систематичність побоїв заявника.

Дослідивши ці матеріали, суд дійшов висновку, що жоден із наданих заявником доказів не підтверджує той факт, що фізичне насильство по відношенню до заявника було скоєно саме її сином, а отже, немає підстав для видачі обмежувального припису. Крім цього, офіційні попередження, які надавала місцева поліція її сину, не беруться до уваги, оскільки факт скоєння домашнього насильства має бути підтверджений постановою про адміністративні правопорушення за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення [7]. Однак виникає питання щодо оцінки судом ризиків настання актів домашнього насильства. Як вбачається з матеріалів справи, заявник надала декілька доказів, які підтверджують систематичне отримання побоїв (фізичне насильство) та необхідність виклику поліції (психологічне насильство). Зважаючи на цей факт та на наявні складнощі в заявника похилого віку іншим чином довести причетність власного сина у вчиненні актів домашнього насильства, рішення суду вида-

ється доволі спірним і таким, що не відповідає загальним засадам ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема положенням статі 4 цього Закону щодо: гарантування постраждалим особам права безпеки; належної уваги до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку.

У своєму рішенні у справі 756/2072/18 Верховний Суд дійшов висновку, що обмежувальний припис є заходом впливу на кривдника, який може вживатися лише в інтересах **постраждалих** осіб та у разі настання певних **факторів і ризиків**. Таким чином, заявник повинен довести наявність випадків домашнього насильства стосовно нього, а також ризики настання насильства в майбутньому. За відсутності доведеності одного із зазначених вище компонентів суд не має можливості задовільнити заяву заявника та видати обмежувальний припис щодо його кривдника [8]. При цьому суд не прийняв до уваги такі докази:

- наявність відомостей про внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань за зверненням заявника про наявність у діях «кривдника» складу кримінального правопорушення, оскільки наявність таких відомостей не є доказом вини цієї особи у вчиненні кримінальних правопорушень з урахуванням тих обставин, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду;
- копії довідок про захворювання дітей на ГРВІ, оскільки не встановлений причинно-наслідковий зв'язок між діями «кривдника» та наслідком у формі захворювання;
- протоколи психологічних досліджень дітей заявника, інформаційна довідка за результатами роботи психолога з дітьми також не були прийняті судом, оскільки вони підтверджують лише факт наявності конфліктних відносин між батьками, проте не підтверджують конкретних фактів учинення особою актів домашнього насильства;
- подання позову про розірвання шлюбу або свідоцтво про розірвання шлюбу також не може свідчити про вчинення особою насильства в сім'ї.

Крім цього, Верховний суд погодився з висновками Апеляційного суду, який у свою чергу не погодився з доводами апеляційної скарги щодо неналежного дослідження судом першої інстанції наявності у матеріалах справи відеозаписів та фотокартки, оскільки заявник не зазначив, на підтвердження яких саме обставин нею були подані подібні докази.

Підсумовуючи все вищесказане, вбачається, що належним та достатнім доказом, на підставі якого суд може встановити наявність випадків учинення домашнього насильства, є саме постановою адміністративного суду про притягнення кривдника до відповідальності за ст. 173-2 КУпАП. У свою чергу немає чіткої відповіді щодо належної та достатньої доказової бази, на підставі якої суд може встановити високу ймовірність продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи. Не зрозуміло, яким чином особа повинна доводити наявність психологічного насильства в сім'ї, а також причинно-наслідковий зв'язок між наслідками та діями заінтересованої особи, якщо висновок психолога або спеціалізованої установи не може містити подібні дані. Як вбачається із судової практики, заявник повинен надати **всі** наявні в нього докази, зокрема покази свідків, свідчення працівників поліції, які приймали виклик від заявника тощо, на підставі яких суд зможе оцінити ризики настання насильства в майбутньому на користь заявника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (зі змінами). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618?test=XX7MfygCSgkyu6llZiCSwOJH14 AMs80msh81e6>
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. 02.02. № 5. С. 32. Ст. 35.
3. Рішення Іллічівського районного суду м. Маріуполя від 27 листопада 2018 року № 264/6635/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78182823>
4. Рішення Тернопільського міськрайонного суду від 10.09.2018 року по справі № 607/15990/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76373600>
5. Рішення Київського районного суду м. Одеси від 05.04.2018 року по справі № 520/3921/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73399598>
6. Рішення Київського районного суду м. Харкова від 28.12.2018 року у справі № 640/23804/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78882798>
7. Рішення Жовківського районного суду Львівської області від 12 грудня 2018 року по справі № 444/3602/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78498854>
8. Рішення Верховного Суду від 04.12.2018 року по справі № 756/2072/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78267811>